

Ady Endre felesége — Lédáról

Ady Endréné egyetlen találkozása Léda asszonnyal — A Krudy-affér — Családi harcok

Budapest, március.

Tulajdonképpen a második találkozásom volt a fontosabb, amikor Ady Endre özvegyét, aki ma Márffy Ödön felesége, a festőművész pesti, földik emeleten levő lakásának műtermében találtam meg. Az atelier nagy üvegtablakai a Dunára néznek, festőien grandiózusz képet nyújtva. Ott ült, az ablak előtti íróasztal mellett a fiatal, villogószemű asszony.

Ha nagyon banálisan gondolkoznék felőle, azt mondanám, ő az új Lilla, a Szendrey Julia, az új Laborfalvy Róza. Pedig neki, aki csak az árnyékember Adyhoz került, nem volt oly nagy szerepe Ady költészetében, mint ezeknek az asszonyoknak a maguk korában. Ady költészetében Lédának kétségtelemül nagyobb szerepe volt, de ez semmit sem von le Csinszka asszony egyéniségének különös érdekességéből. Pedig a külsejében nem „nagy nő”-típus. Csak páratlanul nagy szemében van valami különös, szuggesztív esillogás. Csak a modrában van valami végtelenül könnyed báj. És a lényében van lenyűgözően egyéni asszonyisága. Öntudatos, biztos, közvetlen, őszinte...

— Nem véletlen, hogy valósággal világot rántottam magamra — mondotta öntudatos hittel — nem véletlen, hogy Ady Endre felesége lettem és Márffy Ödön felesége lettem és ki tudja mit hoz még az életem? ... Mindegy, hogy jót-e, vagy rosszat életet fog hozni, száz százalékos életet. Szívveléssel, örömmel, — rendeltetésszerűen. Ne figyeljen, nem egyénieskedés ez tőlem, nem szeretem az egyénieskedő nőket... De kell, hogy valami rendeltetése legyen minden embernek. Egyiknek fontosabb, másiknak kevésbé fontos. S rám — úgy érzem — sok minden vár az életben...

Lédáról.

— Nem becsülöm túl a szerepemet Ady életében. Tisztánlátó vagyok. Tudom, alig vagyok több Bandi életében, mint egy a sok közül. Vagy kefeljebb a második. Mert Léda az első. Ha Léda gondolkodom, valahogy nem tudok igazán asszony lenni: nem vagyok feltékény. Soha nőre nagyobb, kislányosabb lelkesedéssel nem tekintettem fel mint Léda. Minden művészetben meg tudom csodálni a nagy klasszist. Az asszonyiasság művészetében is. Ebben a nagy és nagyszerű művészetben is. Mert a nagy nők — nagy alkotók. Ilyen nagyklasszis, alkotó egyéniség — Léda.

Hgy fiókból gondosan csomagoltan előkerült Léda fényképe. Ami eddig tapintathó soha nyilvánosságna nem kerülhetett. Ami egyetlen példány idegenek birtokában, mert Léda Adyval soha seholsem fényképeztette magát.

A fénykép mintegy 18 év előtt készült, erőt, 30-40 éves nőt ábrázol. Istennem, az idő nagyon telik, Ady Endra most lenne 50 esztendő, s Léda évekkal idősebb nála.

Nézem a képet... Léda... Nagyarca, markáns vonású nő, mélyenfekvő, nagy szemekkel, okos hideg szemekkel, okos, magas homlokkal, merész orral, hihetetlenül érzékeny, még a fényképen is szinte reszkető, érzékes orrcimpákkal. A szája duzzadt s mégis nemes ivelőség s az egész arcon valami nemis asszonyiasság tükröződik, mely egyszerre fejez ki tartózkodást és bujáságot, uralkodó energiát és asszonyi megadást, számitó okosságot és szenvedélyes elfelejtéskészt.

Két asszony egyetlen találkozása

— Egyszer találkoztam életemben Léda-val — mondotta élénk visszaemlékezéssel. — Fiatal asszony voltam s a külföldön utaztam Bandival. A találkozás véletlen volt és én nem féltettem a férjemet a régi szerelmétől. Nem őriztem őt. Sőt egyedül is hagytam őket. Mindig sok mondanivalójuk volt egymás számára. És sok emlékezni valójuk. Nem félttem tőle. És Léda végtelenül hideg volt hozzám és ma is kerül, nem akar soha megösmerni. Az az érzése, valóságos rögeszméje, hogy Adyt én vettem el tőle...

— És azért ma is a legnagyobb tisztelettel tekintek fel rá. Kellően értékelni tudom, hogy mit jelentett Ady számára Léda. És tudom, mit jelentett az: Ady mellett élni, éveken keresztül, bizonyosan sok szenvedéssel is közbe-közbe és nem csorbított Ady te-

hetségét, hanem teljesíteni... Most itt él Gödöllőn, nem tudom mi van vele egybéként.

Az Ady-interpretáció

Arról beszélünk, milyen spekulatív művészi feladat Adyt szavalni. Mennyivel nehezebb, vagy még inkább könnyebb más, mint egyéb költemények interpretálása.

— Igen, nehéz Adyt úgy szavalni, hogy abban minden benne legyen, amit mi keressünk s amit mi érzünk az ő verseiben. S én megvallom, hogy magyar interpretálói között érzésem szerint nincsen tán egyetlen egy sem, aki minden szempontból kielégítő volna. Az én megítélésem szerint — s ezt a véleményemet Révész Béla és Babits Mihály is megerősítették — egyetlen, fülmulibatatlan, valóban klasszikus interpretálójá van Ady Endrénének s az — Conrad Veidt...

— Az elmúlt télen Budapesten tartott egy önálló előadástélyt s ezen bemutatott néhány Franyó Zoltán által fordított Ady-verset. Hihetetlen hatással volt váimennyiünkre, akik közelállottunk Bandihoz s ismertük s éreztük költészetének lényegét. Ez a hallatlan intelligenciájú német film-művész azzal a benső reszketéssel, abban az ideges feszültségben adta elő Bandi verseit, ahogy ő írta azokat.

— Bandi maga nagyon ritkán olvasta fel egy-egy versét. De néha megtette s ekkor igazán megérezhető volt költészetének — ahogy ő mondaná — jellege. A kálvinista prédikátorok őszöngé élt benne, valóságos prédikációs stílusban beszélt, vaahányszor versét olvasta fel, azonban soha sem papos párosszal, hanem valami predesztinációs nyugalommal.

A Krudy-afférről

Előkerülnek a régi fényképek. Nagy-nagy osomó. Conrad Veidt képe friss, az van legfelül. Dedikációval, meleg hangon: „Reá gondolván...”? S előkerülnek a Verecs Pálnóntól lakásnak egyes felvételei, ahol Ady Endre életének utolsó éveit élte. A felvételek valósággal főúrnak látszik a lakás. Fölvetem azt a kissé bájos esetet, amidőn Krudy Gyula egy alkéhen megtámadta Ady Endrénéét, hogy az a lakás, ahol a nagy költő meghalt, elhanyagolt volt, piszkos, poros, a falakon pókhálóok lógtak alá s a beteg szennyes ágyneműben ápolatlanul szedett s panaszkodott Krudy Gyulának. Annak idején Ady né erélyeshangú cáfolatot tett közzé a lapokban s Krudy nem reagált rá. Sőt e sorok írója, amidőn Krudy Gyulával a közelmuliban beszélgetést folytatott s erre a cáfolatra választ kért, azt a választ kapta, hogy egy gentleman nem hazdoltolhat meg egy hölgyet. Ha Ady né cáfol, akkor ő belenyugszik.

Csinszka mosolyogva, de kissé elfojtott felindulással beszél az esetről:

— Hátá Istennek, kitűnően funkcionál Krudy Gyula fantáziája. Megírta az én otthonomnak a külsejét, améltül hogy valaha is ott lett volna. Egyetlen barátunk sem képes visszaemlékezni, hogy ő nálunk valaha is megfordult volna, az én jelenlétemkor semmiesetre sem. Hát nézze kérem — s rámutat a ragyogó lakásfelvételekre — így nézett ki ez a pókháló, elhanyagolt lakás. Krudy alighanem összetévesztette a magáéval, mert amint mesélik, margitszigeti lakása valósággal mesebéliően elbágyagolt.

A „nagy per”

— Nem egy ilyen esetem van. Sajnos rossz viszonyban vagyok az Ady-családdal s azok valósággal ellenségeskedtek s minden eszt közt jönnek lapok, csakhogy kellemetlenkedjenek. Velem bizony pehájuk van. Tulajdonképpen nekem egy kissé passzív, erőtlén vidékies, tapasztalatlan gentrylánynak kellene lennem, aki szenved és sir magában és tiszta és ítőzik a harctól. Bennem azonban vitallítás van, véletlenül még harcolni is tudok sőt hogyha nagyon belehajtanak, még szenvedélyesen is tudom csinálni, székelv faskális ösök raffinériája ébredt fel bennem s állom a harcot, attól a pillanattól, amikor megkezdtek. S ez még Bandi halála és eltemetése közötti időben volt. Akkor kaptam egy szörnyen brutális táviratot...

Ekkor Márffy Ödön, aki a hosszú diskurzus alatt egyetlen szóval sem kapcsolódott bele a beszélgetésbe, csendesesen megakasztotta feleségét s visszatarította őt, hogy rész-

...nem, és igazolnom kell magamat, miért kellett belamennem a családdal szembe, ebbe a csunya perbe...

Ady halotti maszkja

Felállt az íróasztal mellől, a szekrényhez lépett s kivette onnan Ady Endre halotti maszkját. A kezembe vettem és néztem s Ady-nál felejtkeztem. Nyugodt vonásain nem láttam meg sem az életnek, sem a halálnak keserőségeit, fájalmát. A világosan gipszszemékből klasszikus szobrok mérvessége szögletesedett s a műtőrebben hármán áloítottunk, hármán hallgattunk, hármán emlékeztünk.

Márffy Ödöné gyengéd érintéssel kivette kezemből a halotti maszkot, maga előtt tartotta, különös szemekkel nézte és sokáig tartotta rajta a szemét...

Sándor Dező.

